

l'Abellerol

Quan els ocells van parlar en català: 50è aniversari de *Els ocells de les terres catalanes*

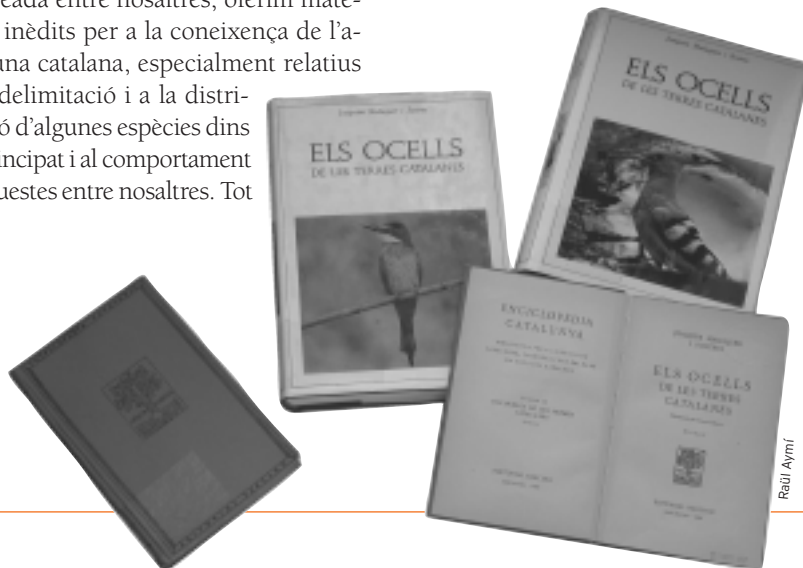
L'any 2006 s'acompleix el 50è aniversari de la publicació *Els ocells de les terres catalanes*, de Joaquim Maluquer. Abilio Reig i Xavier Ferrer fan una reportatge d'aquest fet històric de l'ornitologia catalana, el qual a l'hora esdevé un petit homenatge al seu autor.

En el segon semestre de l'any 1956 es va publicar a Barcelona el primer estudi ornitològic escrit en català, que comprenia l'àmbit d'un projecte nacional, els Països Catalans. No només el seu contingut, sinó també el seu disseny, l'acurada tipografia, el paper, la tinta, l'enquadernació i les seves il·lustracions, la van constituir des del primer moment com un projecte editorial de gran qualitat.

El seu autor, Joaquim Maluquer i Sostres, feia explícit l'objectiu d'aquesta publicació: "Aquest llibre té una intenció en primer lloc divulgadora i, per tant, distinta de la investigació estrictament considerada. Això no obstant, pel fet que l'ornitologia ha estat molt poc conreada entre nosaltres, oferim materials inèdits per a la coneixença de l'avifauna catalana, especialment relatius a la delimitació i a la distribució d'algunes espècies dins el Principat i al comportament d'aquestes entre nosaltres. Tot

això és fruit d'observacions i d'estudis personals, o prové de referències directes que podem garantir."

Resulta un fet excepcional en la literatura catalana que un llibre d'ocells pugui arribar a publicar quatre edicions en un període curt de temps. La segona edició sortí al carrer l'any 1973, una tercera al 1981 i, finalment, la quarta i definitiva l'any 1987. La seva obra, *Els ocells de les terres catalanes*, ha passat la cinquantena amb l'honor de perfilar-se com l'obra clàssica per excel·lència de la divulgació ornitològica de la literatura catalana. Els autors d'aquesta breu ressenya han pretès mostrar la seva admiració pel paper cultural d'aquesta obra i el seu reconeixement i afecte pel seu autor.

Sumari

Editorial

El seguiment de la biodiversitat a Catalunya 2

Notícies..... 3

- Èxit d'assistència a les jornades de seguiment de la biodiversitat

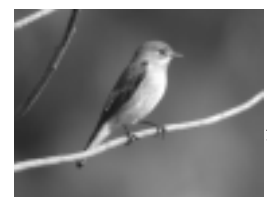
- Primer congrés internacional *Piccole Isole*

- Ha començat l'Atlas dels ocells de Catalunya a l'hivern

Quan els ocells van parlar en català: 50è aniversari de *Els ocells de les terres catalanes* 4

Captures d'Astor al Maresme amb trampa sueca (*Swedish Goshawk trap*) 8

Els mastegatxes van a Buda 10

Rafel Aymí / Jordi Sala

Novetats avifaunístiques

- Crònica Ornitològica Juliol – Setembre 2006 12

Novetats bibliogràfiques

- *La fauna vertebrada a les terres de Lleida* 14

- *La Chevêche d'Athéna dans la réserve de la Biosphère des Vosges du Nord* 15

Agenda 16

l'Abellerol

**Butlletí de contacte del
Institut Català d'Ornitologia**
núm. 30
tardor 2006

Comitè Editorial
Raül Aymí
Gabriel Gargallo

Responsables de seccions
David Bigas, Ricard Gutiérrez,
Carles Barriocanal

Col·laboradors
Héctor Andino, Raül Aymí, David Bigas,
Andreu Carretero, Xavier Ferrer, Hugo Framis,
Sergi Herrando, José Moreno,
Abilio Reig-Ferrer, Jordi Sala, Xavier Tomás

Disseny i maquetació
Lluc Julià

Edita
Institut Català d'Ornitologia
Museu de Zoologia
Passeig Picasso, s/n
08003 Barcelona
Tel.: 93 458 78 93

C/ Girona, 168, ent. 5a
08037 Barcelona
Tel.: 93 458 78 93

Correu electrònic: ico@ornitologia.org
Pàgina web: www.ornitologia.org

L'Institut Català d'Ornitologia (ICO) és una entitat constituïda amb la finalitat de promoure l'estudi i seguiment de les poblacions d'ocells que nien, migren o hivernen a Catalunya, així com de fomentar la seva conservació.

© 2006 Institut Català d'Ornitologia
Dipòsit Legal: 12371-01
ISSN: 1579-3400
Impressió: Gràfiques Barceloneta

Les opinions dels autors de les col·laboracions que apareixen en aquest butlletí corresponen exclusivament al seu criteri personal, excepte les que siguin en el seu caràcter de directius de l'ICO.

EDITORIAL

El seguiment de la biodiversitat a Catalunya

Els passats dies 21 i 22 de novembre van tenir lloc a l'emblemàtic edifici de la Pedrera del passeig de Gràcia de Barcelona les primeres jornades sobre els programes de seguiment de la biodiversitat a Catalunya. Els tres impulsors de les jornades, Institut Català d'Ornitologia, Centre Tecnològic i Forestal de Catalunya i Museu de Granollers, tenien clar des del primer moment que calia fer un esforç per reunir tots els implicats en els seguiments biològics catalans, des dels ecosistemes marins als hàbitats forestals, passant pels grans mamífers, els ocells, les papallones, els odonats, els amfibis o les comunitats fluvials o de fanerògames marines. L'èxit de la iniciativa és innegable: ple al complet l'Auditori de la Pedrera, ponències i discussions interessants, i apuntalament d'una futura estructura de seguiment de biodiversitat integrada a Catalunya. I és que, molt probablement, aquestes jornades representaran un punt d'inflexió en tot allò que fa referència a l'organització de programes de seguiment. Ben aviat veurem com es constitueix una plataforma on es treballi conjuntament en un objectiu comú i indefugible: dotar a la societat d'eines per avaluar l'estat de conservació de la diversitat biològica del nostre país.

Tot i l'optimisme general, no cal oblidar que el sistema de seguiment de la biodiversitat està encara a les beceroles. La trobada va posar de manifest els grans buits existents hores d'ara: flora, rèptils, fongs, la gran majoria d'invertebrats, etc. Així doncs, pocs grups taxonòmics disposen de programes de seguiment i caldrà estudiar en detall com fer que la resta de components del patrimoni biològic quedin, directament o indirecta, ben representats en aquesta xarxa integrada de programes de seguiment. A més, el problema no és tan sols taxonòmic. La representació territorial de la majoria de projectes en curs és encara molt deficient i esbiaixada geogràficament i ecològicament, cosa que comporta problemes remarcables en el tractament rigorós de les dades. En aquest sentit, una altra de les pretensions dels organitzadors ha estat ajudar a aclarir conceptes bàsics d'objectius i disseny de programes de seguiment, un camp on l'experiència de l'ICO converteix la nostra associació en capdavantera i referència indiscutible.

Finalment, les jornades van posar de manifest la importància de la implicació de la ciutadania en projectes d'estudi i conservació del medi ambient. I aquí és on, més enllà de l'impuls proporcionat pels avenços tecnològics, el voluntariat esdevé un factor clau per fer realitat projectes que necessàriament han de ser concebuts amb una perspectiva d'ampli abast territorial i llarg termini. Així doncs, col·laborar en el SOCC, el SYLVIA, l'Atles d'ocells de Catalunya a l'hivern o el PERNIS suposa, cada cop més, participar d'aquest sentinella de l'estat de conservació dels ocells i dels seus hàbitats. Sens dubte, la nostra aportació a la societat i a l'objectiu general d'aturar la pèrdua de biodiversitat serà cada cop més important.

NOTÍCIES

Èxit d'assistència a les jornades de seguiment de la biodiversitat

Els passats dies 21 i 22 de novembre l'auditori de la Pedrera va ser la seu de les primeres jornades sobre els programes de seguiment de la biodiversitat de Catalunya, on es van mostrar l'estat actual d'aquests projectes i les seves aplicacions pràctiques.

L'auditori de la Pedrera va omplir l'aforament disponible davant la primera convocatòria per mostrar els programes de seguiment a Catalunya. Aquestes jornades van estar organitzades pel Centre Tecnològic i Forestal de Catalunya, l'Institut Català d'Ornitologia, el Museu de Ciències Naturals de Granollers, el Departament de Medi Ambient i Habitatge, la Fundació Territori i Paisatge i la Diputació de Barcelona, amb la col·laboració de la Institució Catalana d'Història Natural. El dimarts dia 21 de novembre va inaugurar oficialment les jornades l'Honorable Conseller de Medi Ambient i Habitatge, Sr. Francesc Baltasar, el qual va compartir taula presidencial amb el president de l'ICO, Albert Martínez Vilalta.

Les Jornades van comptar amb 22 ponències i 3 sessions de discussió. El primer dia es van exposar els diferents programes de seguiment implantats a Catalunya i el segon es van mostrar les perspectives en les aplicacions dels programes de seguiment,

tant a escala territorial com local. L'ICO va presentar dues xerrades: *Programes de seguiment d'ocells mitjançant observació directa*, a càrrec de Joan Estrada, i *Programes de seguiment d'ocells mitjançant anellament i seguiment on-line*, a càrrec de Gabriel Gargallo. Lluís Brotons va fer la xerrada *Anàlisi espacial i temporal de les dades dels programes de seguiment*, Sergi Herrando una titulada *Utilització de bioindicadors: aplicacions i exemples* i Constantí Stefanescu va mostrar *L'aplicació dels programes de seguiments a la gestió dels espais naturals*; les tres xerrades es van impartir com a presentació a tres bandes entre les entitats organitzadores (ICO, CTFC i Museu Granollers). Aquestes jornades són les primeres d'aquest àmbit que s'organitzen a Catalunya i, més enllà de l'interès dels temes tractats i discutits, representen les bases de la plataforma de per al seguiment la biodiversitat catalana, on l'ICO, gràcies a la seva experiència, hi tindrà un paper rellevant.

Primer congrés internacional *Piccole Isole*

Els dies 24, 25 i 26 de novembre es va celebrar a Castelló la primera trobada internacional de participants i col·laboradors del projecte *Piccole Isole* que es basa en l'estudi dels ocells migratoris a la primavera mitjançant l'anellament. El Congrés va estar organitzat pel Grup AU d'Ornitologia i l'Institut Català d'Ornitologia, i amb la participació de l'Istituto Nazionale per la Fauna Selvatica i la Societat Ornitològica de Menorca. L'acte va reunir unes 60 persones entre les quals hi havia representants d'Itàlia, Espanya i el Marroc.

A la conferència inaugural Fernando Spina, principal impulsor del projecte, va explicar els orígens del projecte i el que han estat aquests 19 anys de seguiment. Pel que fa a les conclusions, de cara al futur es reforçarà la cooperació entre Espanya i Itàlia, es crearà un logo distintiu i una pàgina web. Hi ha un compromís per publicar durant l'any 2007 l'informe dels resultats obtinguts en el període 2000-2006, així com de crear un comitè de treball. Es farà un esforç per aconseguir noves estacions al N d'Àfrica, Grècia i Israel.

Ha començat l'Atlas dels ocells de Catalunya a l'hivern

El passat 15 de novembre va començar la feina de camp d'aquest nou projecte de l'ICO. Podeu consultar tota la informació sobre el projecte i us podeu descarregar la metodologia i fitxes de camp a l'adreça: <http://www.ornitologia.org/monitoratge/atleshivern.htm>

Per demanar l'assignació de mostres poseu-vos en contacte amb Santi Guallar: atles@ornitologia.org / 93 458 78 93.

REPORTATGE

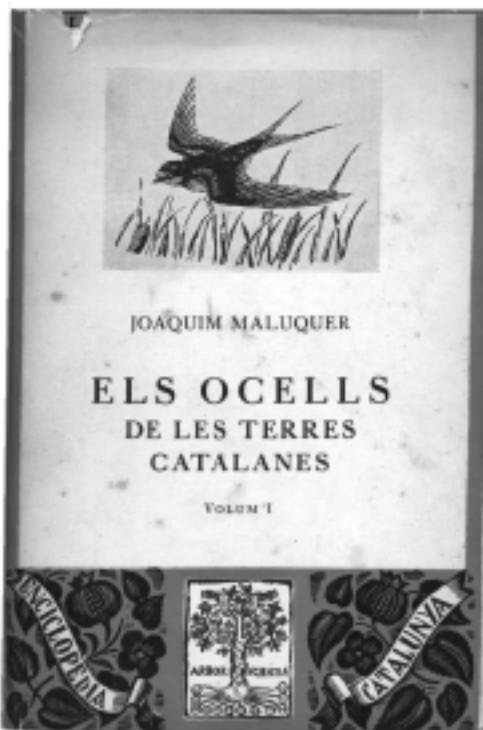
Quan els ocells van parlar en català: 50è aniversari de *Els ocells de les terres catalanes*

enguany s'acompleix el 50è aniversari de la publicació *Els ocells de les terres catalanes*, de Joaquim Maluquer. Abilio Reig i Xavier Ferrer fan una ressenya d'aquest fet històric de l'ornitologia catalana, que vol ser també un sincer reconeixement al seu autor.

En el segon semestre de l'any 1956 es publicava a Barcelona el primer estudi ornitològic escrit en català, que comprenia l'àmbit d'un projecte nacional, els Països Catalans. Publicada per l'editorial Barcino, volums 28 i 29 de l'"Enciclopèdia Catalunya. Biblioteca per a l'estudi de Catalunya, València i les Balears en tots els aspectes", aquesta obra s'ha convertit en un clàssic de la literatura catalana. No només el seu contingut, sinó també el seu disseny polític, l'acurada tipografia, el paper, la tinta, l'enquadernació i les seves il·lustracions, la van constituir des del primer moment com un projecte editorial de gran qualitat.

El seu autor, un jove Joaquim Maluquer i Sostres (Barcelona, 11-XII-1930), feia explícit l'objectiu d'aquesta publicació: "Aquest llibre té una intenció en primer lloc divulgadora i, per tant, distinta de la investigació estrictament considerada. Això no obstant, pel fet que l'ornitologia ha estat molt poc conreada entre nosaltres, oferim materials inèdits per a la coneixença de l'avifauna catalana, especialment relatius a la delimitació i a la distribució d'algunes espècies dins el Principat i al comportament d'aquestes entre nosaltres. Tot això és fruit d'observacions i d'estudis personals, o prové de referències directes que podem garantir." (Maluquer 1956: 6).

Amb tot just 22 anys, Joaquim Maluquer ja havia escrit un original estudi ornitològic (Maluquer 1952), fruit de la seva activitat com a ornitòleg de camp

Primera edició de l'obra l'any 1956.

i de la seva passió per la naturalesa, on acudia inextingiblement com a poderosa font d'activitat felicitària: "La plenitud només l'atenyia durant les vacances, quan reprenia el contacte amb els camps, els boscos, les serres i la plana de les comarques occidentals" (Maluquer 1997: 85). Però Quim, com l'anomenem els amics, fou majoritàriament un ornitòleg sintetitzador i recopilador de materials provinents de diverses fonts: "Les fonts del nostre treball són principalment aquestes: les observacions d'ocells en la natura, personals o provinents de persones que ofereixen tota garantia científica, espe-

cialment del meu cosí, Salvador Maluquer i Maluquer, efectuades sobretot al Principat; l'estudi de les col·leccions d'ocells del Museu de Zoologia de Barcelona, particularment les conservades en pell, que procedeixen en llur gran majoria del Principat i havien romàs pràcticament inèdites; i tot el material bibliogràfic dispers en llibres, articles i notes" (Maluquer 1956: 9).

Tota aquesta informació l'entremescla el seu autor amb un maneig magistral de l'idioma, perquè el doctor Maluquer Sostres escriu molt bé. Proveït d'un estil precís i sense artífici, amb una erudició justa, de primera mà i adequada al desenvolupament argumentatiu, que mai no fa la sensació de ser gratuïta, l'autor es fa especialment amè per als seus lectors. Amb aquesta competència retrata un total de tres-cents setanta-cinc espècies, amb evident inclinació didàctica. Un fet notable per a l'època és que prescindeix de la presentació sistemàtica i fa la presentació de les diverses espècies d'aus tot agrupant-les atenent raons ecològiques: ocells de muntanya i de roca; dels conreus i de les planes; d'aiguamoll, d'estany i de riu, i ocells marins. Acompanyen el text 90 dibuixos originals de la mà de Carme Mola i Forés, secretària en aquesta època de Frederic Travé i Alfonso (Barcelona 1918 – Cubelles 1982), advocat, il·lustre ornitòleg, motor de l'ornitologia catalana i bon amic de Maluquer. Uns mil cinc-cents exemplars van conformar el tiratge d'aquesta primera edició, una autèntica fita cultural en

paper que pretenia, en definitiva, oferir una síntesi ornitològica de caràcter divulgatiu que també va servir de material d'estudi per a aquells primers afeccionats a l'ornitologia sorgits entre els anys 1950 i 1980 (Ferrer 2004).

Un llibre d'aus com a fita cultural

L'ornitologia científica catalana a la fi dels quaranta i inicis dels cinquanta està pràcticament en construcció. Els escassos afeccionats a les aus a les terres catalanes d'aquells anys es mouen en una línia més aviat d'ornitologia domèstica

tífic, caracteritzat per una pobresa de referents, sense mestratge científic i sense recursos en llibres i col·leccions referenciades, uns pocs afeccionats s'agrupen entorn de la figura de Frederic Travé, que lidera aquest grup entusiasta de *autodidactas forzosos* amb l'objectiu de constituir una associació ornitològica que possibilités l'intercanvi d'experiències i coneixements i impulsés l'estudi de les aus (Maluquer 1994).

La publicació de l'obra *Els ocells de les terres catalanes* va a constituir una fita per a l'ornitologia catalana de l'època i

bra obtingué el Premi Enric de Larratea de 1957, que atorga l'Institut d'Estudis Catalans" (Maluquer 1997: 129).

La denominació en el seu llibre de "terres Catalanes" i no la "de Països Catalans" ho explica una carta de Joaquim Maluquer a Joan Fuster des de Barcelona i amb data 28 de desembre de 1960: "Una cosa que m'interessa molt és conèixer la teva opinió sobre la denominació comuna dels Països. En Casacuberta, per exemple, es resisteix al nom de Països, i fa servir el de terres" (Ferré i Trill 2004: 49). L'opinió de Fuster sobre aquesta qüestió de nomenclatura era la de Països Catalans, sobretot per a la utilització política del terme. I aquí es descobreix una altra faceta d'aquest polièdric llibre: la seva utilització com un instrument per a la tasca civil de construcció nacional: "Tinc ganes de veure't i poder-te oferir el llibre dels ocells. Ha quedat molt bonic i, com opina en Boixareu, "obliga" a passar pel català qualsevol que s'interessi pel tema, de la mateixa manera que el llibre sobre l'economia del País Valencià fa la funció d'uns burots culturals. A part, és una aportació al terreny tan negligit de la literatura científica en català; possiblement, per afegidura, tindrà successors en forma de col·lecció de ciències naturals" (Ferré i Trill 2005: 412). Una altra aportació important de *Els ocells de les terres catalanes* consisteix en l'establiment del vocabulari ornitològic bàsic en català, tant de termes anatòmics, fisiològics o biològics, en general, com en la proposta que es fa en aquesta obra de vernacles patrònics catalans. En efecte, "a cada ocell donarem un nom inequívoc, escollit curosament pels ornitòlegs catalans entre les nombroses, i de vegades confuses, denominacions populars. Ensenms amb aquest nom, que podríem qualificar d'oficial, esmentarem el científic (entre parèntesis), i, sovint, alguns altres dels que hom emprava en zones extenses del país" (Maluquer 1956: 5). La recepció d'aquesta proposta de noms patrònics fou àmpliament acceptada i va servir de material de base per a l'elaboració de la *llista patró catalana de l'avifauna*, en la redacció de la qual van

Ms Rosa Margalef

L'autor en una sortida de camp el novembre de 1980

popular. L'afició a les aus engabiades, la cria i explotació dels coloms o la incipient pràctica de la falconeria són algunes d'aquelles manifestacions d'ornitologia popular catalana. Així, per exemple, i en relació amb aquesta última faceta, Rodríguez de la Fuente ens proporciona el nom de l'únic practicant de falconeria a Catalunya: "En Barcelona, D. José María Blanc Bertrand recibió un halcón y un azor de este Centro [Centro de Cetrería de Burgos, dependiente del Servicio Nacional de Pesca Fluvial y Caza, bajo la dirección de Félix Rodríguez de la Fuente], aves que ha manejado con todo éxito" (Rodríguez de la Fuente 1956: 208). En aquest context d'aïllament cien-

una prova ferma de la força i impuls de la *Sección Regional Catalana de la SEO*. De primera mà ens mostra el seu autor els secrets del naixement de l'obra: "L'Albert [Albert Manent Segimon] s'interessà pel meu treball primerenc sobre els ocells de les terres de Ponent, advertí l'absència d'un text en català sobre la nostra avifauna i, finalment, suggerí al benemèrit Josep Maria de Casacuberta que jo podria encarregar-me d'omplir aquell buit de la bibliografia catalana. Casacuberta, que com ja he escrit anteriorment fou sempre un gran "inventor" o "suscitador" d'originals, acollí favorablement la idea, i així va sorgir la primera edició de *Els ocells de les terres catalanes*. Lo-

REPORTATGE **Quan els ocells van parlar en català**

col·laborar també en Frederic Travé, en Salvador Maluquer i Maluquer, l'Institut d'Estudis Catalans i l'escriptor ornitòfil Josep Maria de Sagarra i de Castellarnau (Maluquer 1994, Ferrer & Reig-Ferrer 2005). No podem deixar de notar, en aquesta línia, la importància que va tenir la recerca de les arrels dels vernacles titulars en els clàssics de la literatura catalana. Maluquer reconeix que va ser Joan Fuster qui el va iniciar en els treballs ornitològics d'índole històrica i que tants i bons fruits ha produït (vegeu, com a mostra, Maluquer, 1986). Durant un cert temps, Fuster adjuntava en la correspondència amb Maluquer, fitxes en les quals anotava el contingut ornitològic de les seves lectures d'escriptors valencians antics. Així, en una carta de 24 de maig de 1956, li diu Fuster: "T'adjunte ara unes quantes fitxes sobre ocells. No tenen gaire interès, com veuràs. Són textos de Sant Vicent Ferrer i de Jaume Roig relativament ornitològics. Supose que no t'aprofitaran per a res, però tampoc no deixen d'ésser una curiositat. De tota manera, no estaria malament que col·leccionasses al·lusions als ocells en la literatura. Podria donar-te resultats ameníssims. Intentaho. Abraçades" (Ferré i Trill 2004: 87-88). El bon funcionament del correu i el comportament metòdic de Maluquer s'harmonitzen perquè aquest mateix dia li contesti al seu amic suecà: "Em sap greu les molèsties que t'hauràs pres recopilant les fitxes dels ocells. Són realment interessants i força gracioses, acullo el suggeriment de col·leccionar referències ornitològiques de la nostra literatura. Fins i tot hi havia pensat una vegada, i ho havia comentat amb en Casacuberta [Josep Maria de Casacuberta i Roger (Barcelona, 1897-1985)]. El dia que aparegui –mitjançant la censura- *Els ocells de les terres catalanes*, que ja tinc escrit i sols espera el permís, te l'enviaré com a justa correspondència, i perquè vegis com parlo dels ocells del País Valencià" (Ferré i Trill 2004: 89-90). Posteriorment comentarà el mateix Maluquer sobre aquest comportament de recopilació de fitxes amb textos d'or-

Salvador Maluquer / Arxiu X.Ferrer

Reunió de la Secció Regional Catalana de SEO el 16 de març de 1956. En quarta posició per la dreta, Carme Molàs i Forès, secretària personal de Frederic Travé i autora dels dibuixos de l'obra aquí ressenyada.

nitologia antiga: "Afegim encara una singularitat que posa de manifest l'amplitud de registre dels interessos culturals de Joan Fuster: coneixedor del meu interès pels ocells, em revelà les fonts erudites on apareixien antigues referències

d'aus pròpies de les terres valencianes, sobretot dels marjals. A l'efecte, em trametia fitxes, que confeccionava en el curs de les seves lectures, amb observacions d'autors antics com Joan Baptista Anyés, Pere Antoni Beuter, Llorenç Palmireno i, sobretot, Gaspar Escolano i Marc Antoni d'Orellana. Així fou com Joan Fuster m'inicià en els treballs ornitològics d'índole històrica" (Maluquer 2004: 19-20).

Resulta un fet excepcional en la literatura catalana que un llibre d'ocells pugui arribar a publicar quatre edicions en un període relativament curt de temps. La segona edició sortí al carrer l'any 1973, amb fotografies en color i en un únic volum; una tercera al 1981 i, finalment, la quarta i definitiva de l'any 1987. Cadascuna d'elles incorpora tota la informació ornitològica del moment així com una referència, a la quarta edició, a les zones protegides. Des del punt de vista d'estricta interès científic ornitològic hi ha diferències entre les edicions, millorant en la forma i els continguts amb el temps de forma paral·lela a la millora del coneixement ornitològic del país. Cal destacar com a element molt positiu el fet de recopilar i passar a paper les observacions d'ornitòlegs de camp

Xavier Ferrer

Joaquim Maluquer en el 50è aniversari de SEO a Madrid l'abril de 2004.

al·lèrgics als escrits. Sense la seva contribució, en especial en els ambientalment difícils anys setanta, aquestes observacions s'haurien perdut. Podem establir, orientativament, un tiratge d'uns mil cinc-cents exemplars de la primera edició, i d'entre dos mil i tres mil per a les següents edicions. L'autor dóna mostres de prudent satisfacció; així, quan apareix la segona edició, tal com expressem més amunt en la carta a Fuster de 4 de març de 1974. En una carta posterior, de 20 d'agost de 1980, li transmet Maluquer a Fuster el seu treball amb la preparació de la tercera edició: "Particularment, estic enfeinat acabant la redacció i revisió de la tercera edició de *Els ocells de les terres catalanes*. Com que no es pot fer una nova redacció –ja que fóra massa cara d'impresma– fem una reedició, amb afegits o addendes. Aquesta tercera, amb les moltíssimes notícies recents i l'aportació de la munió d'ornitòlegs que han aflorat durant els setanta, serà una mena de "Summa Ornithologica" i jo un híbrid de Sant Tomàs-Sant Francesc amb un empelt de Linneus!" (Ferré i Trill 2005: 471).

Els ocells donen molt de joc però no incidiran en el caràcter de Fuster, qui de vegades reconeixera amb certa tendresa l'afició ornitològica de Maluquer en la dedicatòria d'alguns dels seus llibres: "Per a Joaquim Maluquer, patrici benemèrit dels ocells i dels valencians". També de vegades aprofitarà Maluquer la seva erudició i el seu coneixement ornitològic per etzibar frases d'aquest tipus: "Els intel·lectuals són una "rara avis" que encara no tinc classificada".

De la lectura del nostre article pot sorgir la impressió del paper sobrevalorat de Fuster respecte als veritables protagonistes ornitològics de *Els ocells de les terres catalanes*. De fet la correspondència amb Fuster fou una crònica del moment, i l'autor, amb qui mantingué més relació ornitològica va ser amb el seu cosí, Salvador Maluquer i Maluquer.

L'autor el setembre de 1999

Hi ha homes per als quals no hi ha res tan fascinant com el gaudi i coneixement dels ocells. D'aquesta fascinació està fet Joaquim Maluquer i Sostres, un lletraferit empeltat de plomaferit. La seva obra, *Els ocells de les terres catalanes*, ha passat la cinquantena amb l'honor de perfilar-se com l'obra clàssica per excel·lència de la divulgació ornitològica de la literatura catalana. Els autors d'aquesta breu ressenya hem pretès aquí mostrar la nostra admiració pel paper cultural d'aquesta obra i el nostre reconeixement i afecte pel seu autor.

Agraïments

Joan Maluquer i Margalef aportà informació, material gràfic, discussió i revisió del text. També Salvador Maluquer i Maluquer hi col·laborà amb material fotogràfic.

Bibliografia

Ferré i Trill, X. 2004a. *Joan Fuster. Correspondència. 7. Joaquim Maluquer i Sostres, 1a part*. València: Universitat de València.

Ferré i Trill, X. 2004b. Introducció. En: Pròleg. In Ferré i Trill, X. (preparador): *Joan Fuster. Correspondència. 7. Joaquim Maluquer i Sostres, 1a part*. Pp. 41–85. València: Universitat de València.

Ferré i Trill, X. 2005. *Joan Fuster. Correspondència. 8. Joaquim Maluquer i Sostres, 2a part*. València: Universitat de València.

Ferrer, X.; Reig-Ferrer, A. 2005. Josep Maria de Sagarra i de Castellarnau (1894-1961) i l'ornitologia mediàtica catalana. *L'Abellerol*: 26: 8-10

Ferrer, X. 2004. Situació de l'ornitologia a Catalunya: una visió històrica de l'atles d'ocells. In Estrada, J, Pedrocchi, V, Brotons, L. & Herrando, S. (eds.): *Atles dels ocells nidificants de Catalunya 1999-2002*. Pp. 583–588. Bellaterra: Institut Català d'Ornitologia i Lynx Edicions.

Maluquer i Sostres, J. 1952. Notas para el estudio de la aves de Lérida. *Pirineos, VIII* (nº 25): 421–470.

Maluquer i Sostres, J. 1956. *Els ocells de les terres catalanes* (2 vols. Col. Enciclopèdia Catalunya, volums 28 i 29). Barcelona: Editorial Barcino.

Maluquer i Sostres, J. 1986. Aspectes històrics dels estudis ornitològics als Països Catalans. In Ferrer, X., Martínez-Vilalta, A. & Muntaner, J. (eds.): *Història Natural dels Països Catalans*. Vol. 12, Ocells. Pp. 44–60. Barcelona: Enciclopèdia Catalana.

Maluquer i Sostres, J. 1994. Origen de la ornitologia en Catalunya. *La Gacilla* 90: 22–24.

Maluquer i Sostres, J. 1997. *Memòria amb figures*. Barcelona: Thassàlia.

Maluquer i Sostres, J. 2004. Pròleg. In Ferré i Trill, X. (preparador): *Joan Fuster. Correspondència. 7. Joaquim Maluquer i Sostres, 1ª part*. Pp. 17–39. València: Universitat de València.

Rodríguez de la Fuente, F. 1956. Cetreria. El arte que renace en España. *Caza y Pesca* 160: 208–209.

ABILIO REIG-FERRER¹ I XAVIER FERRER²

(1) Universitat d'Alacant (areig@ua.es)

(2) Universitat de Barcelona

REPORTATGE

Captures d'Astor al Maresme amb trampa sueca (*Swedish Goshawk trap*)

Un grup d'ornitòlegs expliquen en aquest reportatge les seves experiències amb trampa sueca per a la captura d'astors al Maresme.

En el decurs de l'elaboració de l'*Atles dels ocells nidificants del Maresme* (Andino *et al.* 2005a) es va posar de manifest la presència relativament abundant de l'Astor *Accipiter gentilis* en algunes zones de la comarca. Tot i la informació valuosa que aporta l'atles sobre l'espècie a la zona, mancava concretar la distribució dels diferents territoris. Per això, a petició de la direcció del Parc Natural del Montnegre i Corredor, es va presentar una proposta per fer el seguiment de l'astor en aquest espai protegit.

Les tasques de camp es van iniciar amb els objectius de determinar els territoris d'astor al parc, localitzar el major nombre de nius, conèixer la productivitat de les parelles, anellar els polls al niu i, per últim, descriure els perills als quals fa front l'espècie a la zona i fer recomanacions per poder pal·liar-los (Andino *et al.* 2005b).

Un cop ja disposàvem de dades acurades sobre l'astor al parc, es va pensar en la viabilitat de capturar individus volanders. Ja amb la idea de fer servir la trampa sueca per a astor (*Swedish Goshawk trap*), una recerca per Internet va donar com a resultat la descripció detallada de la trampa i un diagrama del parany, lleugerament modificat, d'aquell descrit per Meng (1971).

Ens vàrem assabentar que una granja de pollastres ecològics de nova creació al terme municipal de Dosrius, la qual limita amb l'extrem més meridional del parc, tenia problemes amb un rapinyaire que es menjava els pollastres, i vàrem aprofitar l'oportunitat per experimentar el parany en aquest escenari escaient.

Existeixen altres mètodes de captura per a rapinyaires, com el parany "spring-net", altrament anomenat "butterfly trap", o la trampa Nyborg. La inten-

Héctor Andino

Astor femella de segon any

ció d'aquest article no és en cap cas, comparar l'eficàcia entre els diferents mètodes de trampeig. Simplement, penssem que la nostra experiència amb aquesta trampa pot ser d'utilitat per a altres grups d'ornitòlegs interessats en l'estudi de rapinyaires.

Descripció i funcionament del parany

La trampa és una estructura feta de malla metàl·lica, fusta i xarxa que es divideix en dos cossos (Fig. 1). El cos de la part inferior és un receptacle de malla electrosoldada tancat on es deixa l'esquer. El cos superior té un sostre a doble vertent amb dues portes de fusta i xarxa que li donen una entrada superior. Un disparador les aguanta obertes i fa que es tanquin en el moment que el rapinyaire entra, de manera que quedi atrapat.

La trampa s'instal·la en el lloc escollit i s'activa aixecant les portes i col·locant el disparador que les manté obertes.

Quan el rapinyaire detecta l'esquer i es posa sobre el disparador per capturar-lo, aquest dispositiu cedeix pel propi pes del rapinyaire i, amb l'ajuda de les molles, les portes es tanquen i l'ocell queda atrapat.

Consideracions d'ús de la trampa sueca per a astor

El parany ha de quedar en un lloc propici, visible i tranquil, ben pla a terra. Tot i estar activat el parany amb l'esquer, pot ser que l'astor trigui dies o setmanes a caure-hi. Lògicament, cal revisar el parany diàriament i sovint —recomanem fer tres comprovacions al dia, especialment a primeres i a últimes hores— i tenir en compte el benestar de l'esquer.

No és difícil que hi caiguin carnívors; en aquest sentit, nosaltres hem practicat un forat de sortida de 8 cm a sota d'una de les frontisses de la trampa, amb una visera interior de 7 cm per tal de dificultar la sortida del rapinyaire, però

sí que en pugui sortir un gat mesquer *Genetta genetta*, per exemple (si bé no n'ha estat comprovat del tot el funcionament).

Com a esquer, hem fet servir un colom blanc o els propis pollastres de la granja.

El parany no s'ha activat mai coincidint amb el període de cria de l'astor per no destorbar els animals en aquesta època especialment delicada.

Quan es capturava un individu jove, en lloc d'alliberar-lo al mateix lloc de captura, es traslladava a una distància de 2 km de la granja, per allunyar-lo mínimament d'ella sense pertorbar la dispersió normal dels joves, conscients però del seu possible retorn.

Lesforç de captura no ha estat continu i se'ns fa difícil quantificar-lo en temps. Tot i això, les jornades en què la trampa ha estat activada es poden concentrar en dues èpoques diferenciades. La primera, entre final d'agost i mig octubre de 2005; la segona, correspon a febrer de 2006.

Resultats

La utilització de la trampa a la granja de pollastres ecològics va donar un total de 9 astors capturats en aquesta única localització, dels quals un d'ells va ser un autocontrol.

En cap cas hi ha hagut animals ferits, excepcionalment han patit ferides superficials a la cera, producte del comportament natural d'intentar fugir de dins de la trampa. Tots els ocells van volar sense problemes quan es van alliberar.

Durant el primer període de trampeig, entre agost i octubre, es van capturar 6 individus (3 mascles i 3 femelles), tots ells nascuts durant aquell any (edat 3, codi Euring) (Baker 1993). El segon període, al febrer, al mateix indret, va donar un resultat de 2 femelles capturades (edat 7, codi Euring) i l'exemplar autocontrolat (*Idem*).

El pes mitjà dels mascles era de 775 g \pm 551, 7 g (n = 3), mentre que el de

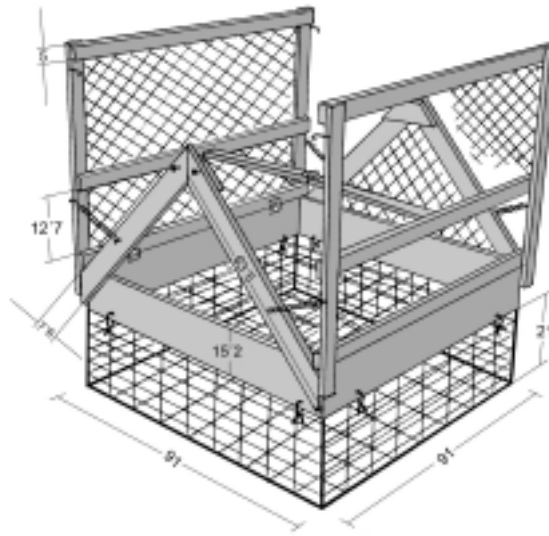

Figura 1. Diagrama de la trampa sueca per a astor (mides en cm)

les femelles va ser de 991 g \pm 122,8 g (n = 5). La longitud de l'ala (corda màxima) era de 303,8 mm \pm 5,34 mm (n = 3) per als mascles, i de 335,5 mm \pm 4,27 mm (n = 5) per a les femelles. Aquests valors, tot i que estan compresos entre els pesos descrits per a la subespècie més comuna al continent europeu (*A. g. gentilis*), romanen més pròxims a les bandes inferiors (Ferguson-Lees & Christie 2001, Cramp & Simmons 1980), i possiblement responen a un gradient latitudinal.

S'han donat dos casos en què el parany ha atrapat altres rapinyaries: fortuïtament, hi va caure un Gamarús *Strix aluco* i, com a fruit d'una prova complementària, un Aligot *Buteo buteo*. Es va voler constatar que la trampa també era eficaç per atrapar aligot. Per això, es va traslladar el parany a un altre punt pròxim al parc on és habitual observar aligot i, després de moltes desconfiances per part de l'ocell, finalment va caure al parany. En aquesta ocasió, vam emprar la trampa sense la gàbia de l'esquer a sota i amb trossos de carn a dins com a esquer.

Malgrat que no podem assegurar que durant els dos períodes de trampeig el parany fos obert ni tots els dies ni tampoc totes les hores en què aquest va ser a la granja, més del 50% de les captures van tenir lloc en dies festius. Això es podria relacionar amb la reducció d'activitat laboral a la granja aquests dies i la consegüent tranquil·litat perquè els astors s'acostessin a caçar. També aquests dies els pollastres de la granja se solien tancar; podríem pensar que aquest fet atrauria l'atenció de l'astor vers l'esquer i optimitzaria l'eficiència del parany, però hem constatat que els

Astor dins el parany

REPORTATGE **Captures d'Astor al Maresme amb trampa sueca (Swedish Goshawk trap)**

astors també han caigut al parany quan això no ha estat així.

Tant les observacions com les captures assenyalen les primeres hores del dia com els moments de més activitat de caça. Igualment, una bona part dels ocells es van capturar en dies plujosos o ennuvolats.

Conclusions

La trampa ha cobert l'objectiu de capturar individus volanders d'astor; tot i això hi ha factors a considerar quant al seu ús. Les seves dimensions en fan un artefacte voluminós difícil de transportar, encara que existeixen variacions que en milloren la manipulació. Recomanem arranjar la sortida per a carnívors, explicada més amunt, per evitar possibles animals ferits i destrosses al parany.

També cal ser prudents a l'hora d'escollir on col·loquem el parany perquè, malgrat que aquest mètode sembla apte per a altres espècies de rapinyaire, com hem constatat, no sabem el nivell de

seguretat que ofereix per a espècies de mida més gran com, per exemple, el Duc *Bubo bubo* o l'Àguila cuabarrada *Hieraetus fasciatus*.

Costa de valorar el fet que tots els astors capturats fossin joves o subadults, segurament la granja de pollastres actua com a reclam per als astors independentment de l'edat, però és possible que siguin els joves els capturats per la seva menor desconfiança i inexperiència en zones humanitzades, a més de la seva condició d'individus erràtics.

Agraïments

Estem agraïts a les responsables de la granja de pollastres ecològics "La Kresta" de can Xerrac (Canyamars-Dosrius) per deixar-nos experimentar el parany a les seves instal·lacions. També donem les gràcies a la direcció del Parc Natural del Montnegre i Corredor pel seu suport; a un col·laborador anònim per la seva entrega; i al Dr. Santi Mañosa pels seus comentaris, que han contribuït a millorar aquest manuscrit.

Bibliografia

Andino, H.; Badosa, E.; Clarabuch, O. & Lleberia, C. (eds). 2005a. *Atles dels ocells nidificants del Maresme*. Barcelona.

Andino, H., Carretero, A., Framis, H., Grajera, J., Moreno, J., 2005b. Distribució de l'astor (*Accipiter gentilis*) al Parc Natural del Montnegre i el Corredor, Maresme. Diputació de Barcelona.

Baker, K. 1993. *Identification Guide to European Non Passerines*. British Trust for Ornithology. BTO Guide 24. Thetford: BTO.

Cramp, S. & Simmons, K.E.L. (eds.) 1980. *The Birds of the Western Palearctic*. Vol. 2: Hawks to Bustards. Oxford: Oxford University Press.

Ferguson-Lees, J., Christie, D. A. 2001. *Raptors of the world*. London: Christopher Helm.

Meng, H. 1971. The Swedish Goshawk trap. *Journal of Wildlife Management* 35: 832-835.

**HUGO FRAMIS, HÉCTOR ANDINO,
ANDREU CARRETERO I JOSÉ MORENO**

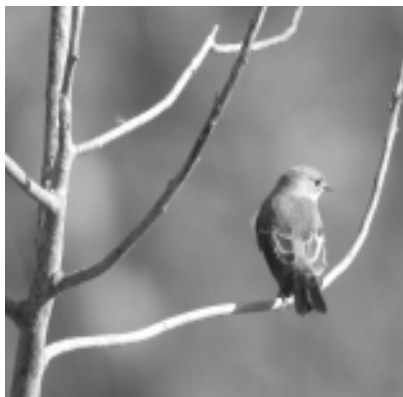
CAMPANYES D'ANELLAMENT

Els mastegatatxes van a Buda

Durant la segona campanya d'anellament que el PNDE realitza a l'illa de Buda, delta de l'Ebre, la tardor d'aquest any 2006 s'ha constatat un pas excepcional de mastegatatxes, mai enregistrat abans a Catalunya.

El PNDE realitza un seguiment de la migració de passeriformes a l'illa de Buda, a l'extrem més oriental del delta de l'Ebre. La situació geogràfica d'aquest lloc a primera línia de costa pressuposava d'antuvi que aquest era un bon lloc d'arribada de migrants, tal com es va demostrar l'any 2005, tant en la captura de gran quantitat d'exemplars com en el nombre de rareses orientals detectades.

L'any 2006 s'ha realitzat la segona campanya d'anellament a la tardor.

Aquesta campanya va començar el 28 d'agost i ha durat fins a finals de novembre. En aquesta campanya es van emprar un total de 264 m lineals de xarxa japonesa, i no es va usar cap mena de reclam d'atracció.

En el decurs d'aquesta campanya s'ha constatat un pas excepcional de Mastegatatxes *Ficedula hypoleuca* ja que s'han anellat un total de 1.680 exemplars. El pas s'ha detectat entre el 30 d'agost i el 9 d'octubre amb un primer pic de captures a finals d'agost (88 exs.

CAMPANYES D'ANELLAMENT **Els mastegatxos van a Buda**

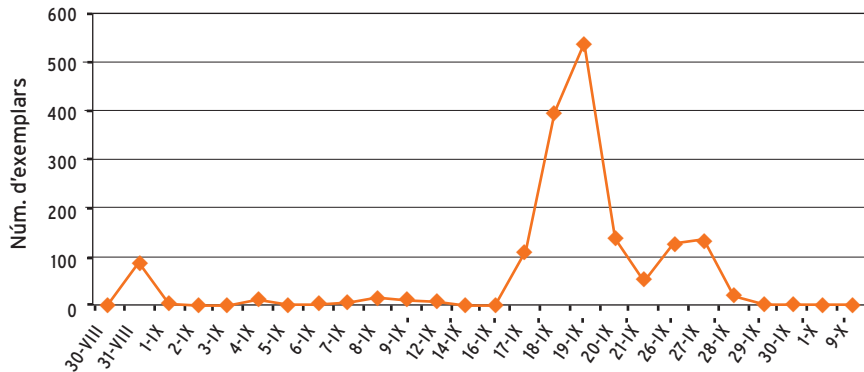

Figura 1. Evolució del nombre de captures entre el 30 d'agost i el 9 d'octubre (n= 1.680). D'aquest període no es va anellar durant els dies 10, 11, 13, 15, 22, 23, 24 i 25 de setembre, i 2, 3, 4, 5, 6, 7 i 8 d'octubre.

el 31 d'agost) i un pas concentrat entre el 17 i el 20 de setembre quan es van capturar i anellar 1.179 exs., amb un màxim de 534 exs. el dia 19 de setembre (vegeu Fig. 1). Al llarg d'aquests quatre dies es van anellar un total de 1.439 ocells de 28 espècies, dels quals el 82% foren mastegatxos. Durant aquests quatre dies de pas intens es va observar una entrada de migrants gairebé constant al llarg del dia amb batudes de 40-50 exs. àdhuc al migdia. En aquest sentit, és interessant destacar que el dia 19, dia de captures màximes, en una batuda a les 13:00 h en una sola xarxa de 12 m hi havien 14 mastegatxos. Aquest important nombre de captures gairebé no va produir recaptures dels individus ja marcats, cosa que indica que l'illa de Buda és, sobretot, un punt d'arribada de migrants on els ocells hi romanen només unes hores per continuar després la migració. Val a dir que només es va recapturar un ocell del dia anterior.

El nombre de captures de mastegatxos a l'illa de Buda no tenen cap precedent conegut a Catalunya i cal atribuir-les a l'especial situació geogràfica de l'indret. Aquesta alta concentració d'individus no es coneix en cap més altra espècie a excepció del Pit-roig *Eritacus rubecula* del qual s'han efectuat captures diàries de més de 300 exs., però en cap cas tan altes com en el mastegatxos.

La presència d'arbres de certa alça-

da com eucaliptus, pollancre i pins al voltant de l'estació d'anellament, enmig d'un entorn dominat per arrossars i vegetació helofítica herbàcia amb poca cobertura arbòria a les immediacions, segurament constitueix un focus d'atracció per als migrants.

La península Ibèrica és un lloc important de pas de les poblacions centreeuropees de mastegatxos (Zink 1985, Veiga 1986, Cramp & Perrins 1993), i durant aquesta campanya s'han capturat dos exemplars amb anelles estrangeres de Suècia i Rússia. L'exemplar de Suècia havia estat anellat com a poll el

mes de juliol anterior al centre del país a 2.581 km de distància.

Fins a l'any 2002 a Catalunya s'havien anellat un total de 5.075 mastegatxos i, per tant, els anellaments d'aquest any a l'illa de Buda suposen un percentatge important del gran total efectuat fins ara.

Agraïments

La campanya d'anellament de l'illa de Buda és possible gràcies a la iniciativa i suport del Parc Natural del delta de l'Ebre. Agraïm als responsables del Parc les facilitats per disposar de les instal·lacions a la Caseta del Sifó.

Bibliografia

- Cramp, S. & Perrins, C.M. (eds.) 1993. *The Birds of the Western Palearctic*. Vol. VII. Oxford: Oxford University Press.
- Veiga, J.P. 1986. Settlement and fat accumulation by migrant Pied Flycatchers in Spain. *Ringling & Migration* 7: 85-98.
- Zink, G. 1985. *Der Zug Europäischer Singvögel*. Vol. 4. Vögelzug-Verlag, Möggingen, Germany.

DAVID BIGAS, XAVIER TOMÀS, JORDI SALA & RAÜL AYMÍ
fvidale@gencat.net

NOVETATS AVIFAUNÍSTIQUES

Crònica Ornitològica Juliol-Setembre 2006

El tercer Corredor per a Catalunya, la relocalització del segon Escuraflascons de Wilson i la troballa del tercer, una Daurada petita del Pacífic i diverses observacions de xatrac de bec groc són aspectes destacables de l'estiu de 2006 a Catalunya.

Juliol

A can Llobateres, Barcelona, hi havia dos adults i 8 juvenils d'**Oca del Nil** *Alopochen aegyptiaca* entre els dies 22 i 24. A Banyoles, un **Morell xocolater** *Aythya nyroca* es va deixar veure el dia 24. A finals de mes va arribar un **Ànec canyella** *Tadorna ferruginea* a l'illa de Buda, delta de l'Ebre. També al delta de l'Ebre, el presumible **híbrid de Martinet blanc i dels esculls** *Egretta gularis x garzetta* es va veure el dia 19. Aquest mateix exemplar es va localitzar el dia 21 pel matí quan marxava de les antigues salines de la Tancada i sortia volant cap a l'est. Se'l va seguir en cotxe i després d'uns minuts de vol, va aterrar a 4,7 km de distància en una colònia d'ardeides a l'Encanyissada on podria estar niant. El dia 3 es va anellar per segona vegada en la seva història recent la colònia de **flamencs** *Phoenicopterus roseus* del delta de l'Ebre, event que va comptar amb la participació de 210 persones que anellaren 400 polls dels 980 que van produir els 1.898 nius que hi havia a la punta de la Banya. A Montrebei, Pallars Jussà, es va veure un **Falcó de la reina** *Falco eleonorae* el dia 16, mentre que el dia 21 se'n detectava un altre a Vilajuïga, Alt Empordà, i el dia 29 un tercer va ser vist al coll de l'Alba, Tortosa. El dia 18 a Garriguella, Alt Empordà, es va detectar un **Esparver d'espalles negres** *Elanus caeruleus*. El dia 13 es va veure un **Corredor** *Cursorius cursor* juvenil al delta del Llobregat, el primer per a la zona i el tercer de Catalunya. El primer **Territ pectoral** *Calidris melanotos* de la temporada es va veure al Goleró, PN Delta de l'Ebre, el dia 29. Al mateix delta, es va veure un adult femella d'**Escuraflascons becfi** *Phalaropus lobatus* a la punta de la Banya el dia 7, part d'un grup de fins a quatre ocells que estaven pre-

Corredor
Cursorius cursor

Ferran López

sents a l'àrea en dies anteriors, tres d'ells adults femelles. El dia 21 hi havia a la mateixa zona tres ocells, dos femelles i un mascle. El dia 27 es va detectar un **Xatrac bengalí** *Sterna bengalensis* a la gola del Llobregat, el Prat de Llobregat. Un altre ocell, potser un híbrid, havia estat observat el dia anterior per bé que, com en diferents xatrac de bec groc vistos a les costes mediterrànies, la seva identificació encara

resulta difícil atesa la possibilitat que es tractin d'híbrids.

Agost

A l'illa de Buda, delta de l'Ebre, hi havia un **Ànec canyella** *Tadorna ferruginea* el dia 6 que restava a la zona des del dia 28 i un altre es va observar al delta del Llobregat el dia 18. A la Sèquia Major de Salou, Vila-seca, es va albirar un mascle jove de **Morell xocolater** *Aythya nyroca* el dia 25. Va ser força interessant l'observació d'un exemplar de primer estiu de **Corb marí emplomallat** *Phalacrocorax aristotelis desmarestii* terra endins, a l'embassament de Susqueda, entre els dies 14 i 18. El presumible **híbrid de Martinet blanc i dels esculls** es va veure un altre cop a la Tancada entre els dies 2 i 6. El dia 6 es va veure un **Falcó de la reina** *Falco eleonorae* a Bellvitge, l'Hospitalet de Llobregat, i el dia 24 un damunt de Girona capital i un altre més sobre Lliçà de Munt, al Vallès Oriental el mateix dia 24. A finals de mes va saltar la sorpresa als Aiguamolls de l'Empordà: una **Daurada petita del Pacífic** *Pluvialis fulva* es va detectar el dia 23 a la Rogera i va restar a la zona fins a final de mes. Durant l'agost

Boscarla d'aigua
Acrocephalus paludicola

Pere Josep Jiménez

NOVETATS AVIFAUNÍSTIQUES

es van veure dos **Territs pectorals**: a Tarragona es va veure un adult, probablement el mateix que ja s'havia vist el dia 29 de juliol i fins el dia 12 d'agost al delta de l'Ebre, voltant entre el Goleró i la Tancada. A Girona, es va trobar un adult el dia 12 als arrossars de Riu-mors, prop dels Aiguamolls de l'Empordà, on hi va restar fins l'endemà. Durant aquest mes es va conèixer que l'**Escuraflascons de Wilson** *Phalaropus tricolor*, el segon per a Catalunya, que s'havia trobat al Fangar, delta de l'Ebre el dia 15 d'abril, havia restat tota la temporada de cria al mateix delta, en zones fora de l'abast del públic fins que va ser relocalitzat des de l'aguait de la punta de la Banya el dia 5. Aquell mateix dia, vuit **escuraflascons becfins** també es van observar al mateix lloc. L'endemà, dia 6, un altre escuraflascons becfí es va veure breument a la maresma de les Filipines, delta del Llobregat, on hi va restar fins el dia 8. Al delta de l'Ebre, un adult de **xatrac de bec groc** que presentava les característiques de **Xatrac elegant** *Sterna elegans* i que havia estat anellat amb una anella groga de PVC a la seva colònia de nidificació a la costa mediterrània ibèrica va ser vist entre els dies 21 i 24 a la barra del Trabucador, conjuntament amb el seu poll híbrid amb **Xatrac beclarg** *Sterna sandvicensis*, també marcat amb una anella de PVC groga. El dia 9 es va observar una **Bosqueta icterina** *Hippolais icterina* al riu Besòs i el dia 21 se'n va anellar una al Remolar, Viladecans, delta del Llobregat.

Setembre

El **Morell xocolater** de la Sèquia Major de Salou va ser relocalitzat el dia 21 i restà a la zona fins a finals de mes. L'únic **Falcó de la reina** detectat aquest mes va ser un ex. de fase clara vist a Sant Mateu, Premià de Dalt, el dia 30. El dia 22 va aparèixer un **Pelicà comú** *Pelecanus onocrotalus* al port de Tarragona. Locell estava anellat i a l'anella hi

Pinson carminat
Carpodacus erythrinus

deia 'ZOO de Madrid'. La **Daurada petita del Pacífic** trobada a Aiguamolls el dia 23 d'agost va restar a la zona, almenys fins el dia 6. El setembre va dur més **territs pectorals**: al delta de l'Ebre, es va trobar un adult a les salines de Sant Antoni el dia 8 i es van observar dos juvenils en un arrossar prop dels Muntells, Sant Jaume d'Enveja, el dia 11. Més inusual va ser l'observació de dos juvenils de la mateixa espècie trobats junts a la platja dels Prats, Vila-seca, Tarragonès, el dia 26. Més al nord, al PN Aiguamolls de l'Empordà, van apa-

rèixer dos ocells: un juvenil entre els dies 16 i 27 i un altre vist només el dia 27. Un altre limícola rar va ser l'**Escuraflascons de Wilson** observat entre els dies 26 i 27 també a la zona de Matà, PN Aiguamolls de l'Empordà, el tercer per a Catalunya, ja que es tractava d'un juvenil mudant a primer hivern, diferent de l'ocell vist al delta de l'Ebre fins el mes anterior. El dia 16 es van detectar dos **gavians de potes roses** *Larus argentatus* (un adult i un juvenil) al port de Tarragona, l'adult continuava l'endemà a la zona i encara es va veure un exemplar a finals de mes. El dia 1 es va veure un **Fumarell alabanc** *Chlidonias leucopterus* adult a Cal Tet, RN Delta del Llobregat (Baix Llobregat). Una observació destacable, tant per la seva escassetat a Catalunya com per l'indret de l'observació, va ser la de dues **mallerengues de bigotis** *Panurus biarmicus* citades a l'embassament d'Utxesa, Torres de Segre, Segrià, el dia 19. Es va anellar una **Boscarla d'aigua** *Acrocephalus paludicola* a Flix, Ribera d'Ebre, el dia 21 i el dia 14 es va trobar un **Tallarol Xerraire** *Sylvia curruca* en un parc urbà prop la desembocadura del Besòs, Sant Adrià de Besòs. El dia 11 es va veure una **Bosqueta icterina** a la gola del Ter, a Pals i en el marc de la campanya d'anellament del Canal Vell, delta de l'Ebre, es va trampejar i anellar un **Pinson carminat** *Carpodacus erythrinus* el dia 24.

RICARD GUTIÉRREZ
gutarb@hotmail.com
www.rarebirdspain.net

Oryx

La botiga de l'amant de la natura

La millor llibreria de natura amb més de 6.000 títols nacionals i de l'estranger: Poyser, Academic Press, Helm, Pica Press, OUP, CUP, Lynx, Collins, MacMillan, Willmann Bell, BTO ... Òptica terrestre i complements de Swarovski, Kowa, Leica, Nikon, Opticron, Optolyth, Bushnell, ... i tot el necessari per al naturalista de camp: ornitologia, entomologia, botànica, astronomia, menjadores de jardí, caixes niu per a diferents espècies. NOVA SECCIÓ D'ANELLAMENT: pèsols, balances Tanita, alicates Lambournes, regles, peus de rei, xarxes, etc.

NOU CATALOG 2003
Demana'l gratuïtament

c/ Balmes, 71
08007 Barcelona
Tel.: 93 418 55 11
Fax: 93 418 81 17
oryx@weboryx.com
www.weboryx.com

NOVETATS BIBLIOGRÀFIQUES

Casals, F. & Sanuy, D. (eds.). 2006.

La fauna vertebrada a les terres de Lleida

Edicions de la Universitat de Lleida, Lleida. 314 pp.

Aquest llibre s'ha publicat a iniciativa de l'Escola Tècnica Superior d'Enginyeria Agrària de la Universitat de Lleida. L'obra és una síntesi dels vertebrats de la demarcació de Lleida, dirigit, tant als alumnes com a qualsevol persona interessada en la fauna d'aquesta àrea geogràfica.

La complexitat de les terres de Lleida des de l'aspror dels eixuts secans fins a l'exuberància dels conreus de regadiu, les vores de rius, canals i basses de reg i tot el gradient d'hàbitats presents des de terra baixa cap als cims dels Pirineus fa d'aquesta regió una àrea rica i variada que disposa d'una fauna diversa i ben adaptada a cada indret.

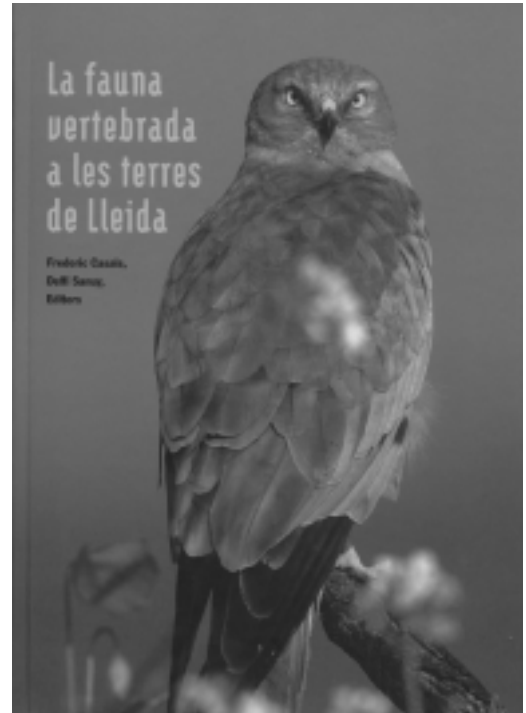
En els darrers anys, la major atenció i interès de la fauna per part de naturalistes, biòlegs, excursionistes, etc. han fet que les terres de Lleida hagin passat d'un oblit secular a ser l'epicentre d'una colla d'activitats a mig cavall entre el lleure, l'estudi i la conservació. Això ha estat evident sobretot en el cas dels ocells i és la raó de l'aparició cada cop més regular i freqüent d'obres de divulgació i difusió. Així, deixant de banda les obres genèriques per a tot el Principat, en els darrers anys s'han editat des de monografies locals o comarcals fins a obres més ambicioses com "Els ocells de la Plana de Lleida" publicat l'any 2004 per Pagès editors.

Tot i aquesta irrupció sobtada de treballs faunístics, fins ara no hi havia una obra que aplegués en una sola tots els vertebrats de la demarcació i aquesta arriba ara amb "La fauna vertebrada de les terres de Lleida". Escrita per un total de 19 especialistes de cada àmbit zoològic, el llibre descriu les distintes

espècies que s'hi troben i la seva distribució. Els primers capítols ofereixen una descripció del medi físic, la vegetació i les unitats paisatgístiques amb abundants fotos a tot color. A continuació hi ha cinc capítols centrals que tracten respectivament els peixos, amfibis, rèptils, ocells i mamífers. El contingut i tractament de cada espècie és desigual segons el grup al que pertany, i mentre els amfibis tenen mitja pàgina de text (dues espècies per pàgina), en el cas dels ocells cada pàgina inclou la fitxa de quatre ocells. Això és deu al major nombre d'espècies d'ocells (227 espècies) en comparació amb els amfibis (11 espècies) i en alguns casos obliga a donar informació excessivament telegràfica. Les espècies estan il·lustrades amb dibuixos en color, generalment de bona qualitat, de tres dibuixants diferents. En el cas dels ocells es reproduïxen la majoria dels dibuixos de Daniel Olivera que ja van aparèixer en el seu dia a l'obra "Els ocells de Ponent" de Joan Estrada i que es van distribuir com a col·leccionable pel diari La Mañana l'any 1997. Cada espècie també té un mapa de distribució a color que indica si és present tot l'any, estival, hivernant o migrant.

Un aspecte interessant de la fitxa de cada espècie és l'estatus de conservació on es fa esment si es troba en perill, si és vulnerable, etc. en funció del risc potencial d'extinció.

El darrer capítol del llibre s'ocupa de la gestió de la fauna i la conservació del medi. S'aborda la situació dels espais naturals protegits: parcs naturals, PEINs, Xarxa Natura 2000 i refugis de fauna salvatge. Tanmateix hi ha un apartat espe-

cífic sobre espècies amenaçades i plans de recuperació així com l'estat de la gestió piscícola i cinegètica.

Dissortadament, es mostra que les societats de caçadors es basen en models de gestió en els quals es produeix una progressiva desaparició dels animals silvestres i la seva substitució pels de plàstic (de repoblació). Paral·lelament la informació disponible de les espècies cinegètiques es força minsa pel que fa a distribució, èxit reproductor i tendències poblacionals. Tampoc hi ha dades fiables sobre l'activitat cinegètica o les repoblacions i s'aconsella dedicar un major esforç en la recerca d'aquestes espècies que es pugui aprofitar en la seva gestió.

La fauna vertebrada de les terres de Lleida és una obra eminentment de divulgació i també una eina important de consulta per a alumnes universitaris, gestors mediambientals, naturalistes, etc. És evident que un lector professional que cerqui dades molt específiques haurà de buscar-les en obres molt més especialitzades que aquesta, però aquesta obra aconsegueix una funció pedagògica útil en un ample espectre de la docència.

RAÛL AYMÍ

NOVETATS BIBLIOGRÀFIQUES

ORYX esponsoritza la secció novetats bibliogràfiques

Génot, J.C. 2005.

La Chevêche d'Athéna, Athene noctua, dans la Réserve de la Biosphère des Vosges du Nord de 1984 à 2004.

Ciconia, 29: 1-272.

La revista Ciconia ha tret un número especial, en format llibre, publicat per la delegació alsaciana de la *Ligue pour la Protéction des Oiseaux* i el Museu Zoològic d'Estrasburg, dedicat al Mussol comú. L'autor del volum és Jean-Claude Génot.

La figura de Jean-Claude Génot està àmpliament vinculada a la recerca del mussol des que va començar a treballar al Parc Natural Regional de Vosges du Nord (Sycoparc) el 1982. És responsable d'un grup de treball centrat en l'espècie que aglutina diversos parcs naturals. Génot col·labora amb múltiples publicacions ornitològiques i és autor de nombrosos articles sobre rapinyaires en general i el mussol en particular.

Aquest monogràfic està centrat en la tasca d'investigació desenvolupada durant 20 anys pel Dr Génot a la reserva de la biosfera de Vosges du Nord, a la regió francesa d'Alsàcia. El llibre recull treballs ja publicats i actualitzats, dades inèdites extretes de la tesi doctoral de l'autor i dels treballs d'alguns estudiants que han desenvolupat els seus estudis sota la supervisió de Génot.

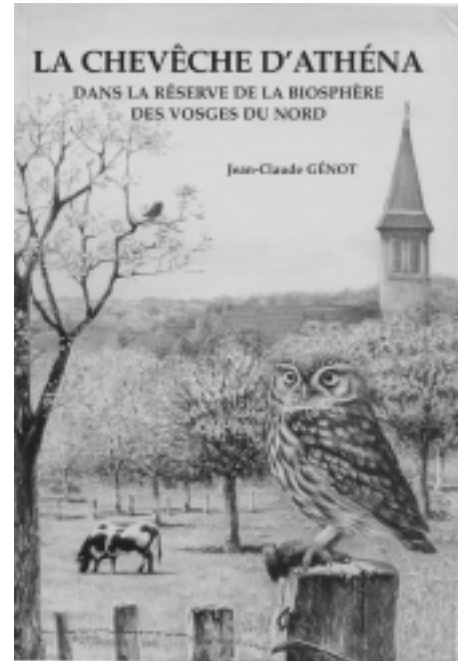
Com s'esmenta en el pròleg del llibre, la importància de l'obra rau en la durada del període d'estudi —és rar trobar estudis que es perllonguin fins a vint anys en treballs sobre rapinyaires nocturns— sense menysvalorar el propi valor de les dades

que ofereix Génot per a la conservació de l'espècie i la gestió dels ecosistemes. Ens trobem davant d'una obra completa que aprofundeix en tots els aspectes possibles de l'espècie en aquella zona. Tracta de manera rigorosa tots els capítols i els presenta en una estructura d'article científic, fent un bon ús de subapartats, els quals en combinació amb una part gràfica destacable, abundant en histogrames, taules, mapes i bones fotografies, faciliten la recerca d'aspectes concrets i la comprensió dels continguts.

El llibre està dividit en sis grans parts: distribució i densitats, hàbitat, alimentació, biologia de la reproducció, tant en llibertat com en captivitat, regulació de les poblacions, i conservació. Ressenyalen per la seva àmplia cobertura els apartats de caràcter ecològic, com són: el capítol d'hàbitats, on s'analitzen els biòtops i el paisatge, i la part de regulació de les poblacions, que s'endinsa en els factors demogràfics i ambientals limitadors per a l'espècie. Pel que fa a la conservació, dona els resultats d'un experiment de reintroducció a l'àrea d'estudi,

tracta la col·locació de caixes niu, aborda les tasques divulgatives i de sensibilització dutes a terme, i per últim explica el pla nacional de recuperació de l'espècie. Finalment, després de les conclusions, hi ha un resum en francès, anglès i alemany.

En el decurs de tot el text, malgrat que pugui semblar que aquest treball ofereix informació

molt centrada en una àrea concreta, sempre que sorgeix l'oportunitat, l'autor enforteix l'explicació amb abundants referències a treballs d'altres indrets, convertint així aquesta obra en una bona guia per a conèixer millor l'espècie en el seu conjunt. Génot expressa a la introducció que el text s'adreça als naturalistes interessats en l'espècie, però sobretot a les persones que s'interessen per les ciències naturals, específicament, les que volen comprendre la influència de l'activitat humana sobre algunes espècies del medi agrícola. Això el diferencia d'un altre llibre del mateix autor traduït i publicat recentment en castellà per l'editorial Omega, que té com a destinatari un públic més ampli.

Convé no passar per alt el fet que el llibre està escrit en francès. Tot i que pugui semblar que trenca l'hegemonia de la llengua anglesa en la difusió dels treballs científics, segurament això obeeix tant a la nacionalitat francesa de l'autor com a la possible repercussió d'aquest treball al seu país.

Aquest llibre és, sens dubte, una obra conscienciosa, que s'erigirà com a referent per als estudiosos del Mussol comú arreu.

AGENDA

DESEMBRE

Seguiment d'Ocells Comuns a Catalunya (SOCC) Atles dels ocells a l'hivern

De banda dels mostratges de l'Atles dels ocells de Catalunya a l'hivern 2006-2009 que van començar el 15 de novembre, durant el mes de desembre es duu a terme el primer cens d'hivernants del SOCC i els censos d'ocells marins també de l'atles. Cal evitar fer les sortides en dies amb condicions meteorològiques adverses: pluja intensa, boira o vent fort.

GENER

Proves d'accés a anellador auxiliar i expert

L'ICO anuncia la segona convocatòria de les proves d'accés a anellador auxiliar i expert de 2006. La **prova d'accés a anellador expert** tindrà lloc a can Jordà, Santa Susanna, el dissabte dia 13 de gener. La prova consistirà en

una part pràctica que començarà a les 8:00 h i en una de teòrica que tindrà lloc de 16:00 a 19:00 h. A la prova pràctica es valoraran especialment les habilitats relacionades amb el muntatge de xarxes japoneses, l'extracció dels ocells de les xarxes i la seva manipulació posterior. També s'avaluarà la presa de dades biomètriques i de muda. La prova teòrica consistirà, com fins ara, en un qüestionari de preguntes sobre la pràctica de l'anellament, a més d'un apartat específic sobre datació i un altre sobre identificació. Telèfon de contacte: 638 06 66 46.

La **prova d'accés a anellador auxiliar** tindrà lloc al Museu de Ciències Naturals (Zoologia) de Barcelona el dijous 11 de gener. La prova és teòrica i consistirà en un qüestionari sobre la pràctica de l'anellament i d'un apartat específic sobre identificació. Us recordem que per presentar-se a les

proves d'accés a anellador cal haver lliurat abans a l'Oficina de l'ICO els dos fulls d'aval (model nou) signat per dos anelladors experts i els fulls d'anelladors en formació, on es faci constar que s'han processat i extret de les xarxes un mínim de 500 ocells de 50 espècies diferents (per a l'expert) o 300 ocells de 30 espècies (per a l'auxiliar).

Per a més informació truqueu al tf. 93 458 78 93 / ico@ornitologia.org

Cens hivernal d'ocells aquàtics i marins

Durant el primer o segon cap de setmana del mes de gener es realitzarà el recompte anual d'ocells aquàtics i marins hivernants. Tots els que hi vulgueu participar cal que envieu un correu electrònic a Ricard Gutiérrez: rgutierrez@gencat.net

FORMULARI DE SUBSCRIPCIÓ PER AL 2007. Vull fer-me soci de l'ICO per al 2007 per la qual cosa rebré: Revista Catalana d'Ornitologia, l'Anuari d'Ornitologia i l'Abellerol. Si us plau afegiu les meves dades al directori de subscriptors.

Tipus de quota Familiar (36,06 €) Nom de la parella _____
 Individual (24,04 €) Menor de 18 anys (12,02 €) Data naixement: __/__/__

Nom i cognoms _____

Adreça _____ Ciutat _____

Codi postal _____ Tel. _____ Correu electrònic _____

Domiciliació bancària En/Na: _____

Autoritzo el Banc/Caixa: _____

Entitat Agència Control Número de compte

domiciliat a _____ carrer/plaça _____

perquè carregui en aquest compte bancari del qual sóc titular l'import de les quotes anuals que em pertocin com a soci subscriptor de l'Institut Català d'Ornitologia.

Signatura: _____

_____ a _____ de _____ de 200_____

Institut Català d'Ornitologia
Museu de Ciències Naturals (Zoologia)
Passeig Picasso, s/n
08003 Barcelona
Tel.: 93 458 78 93
Correu electrònic: ico@ornitologia.org
Pàgina web: www.ornitologia.org

